

MINKÄLAISTA ON

EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ NUORISOTYÖSSÄ?

- Yhteenveto keväällä 2021 toteutetusta
kyselystä nuorisotyöntekijöille

Kirjoittajat:

Marika Vartiainen, Projektipäällikkö, Ehkäisevän päihdetyön asiantuntija,
Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry, Nuorisoalan Osaamiskeskustoiminta

Jaana Markkula, Kehittämispäällikkö, Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yksikkö, Päihteet ja tupakka -tiimi,
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Avovastausten analyysit: kesätyöntekijä Oona Tenkanen, THL

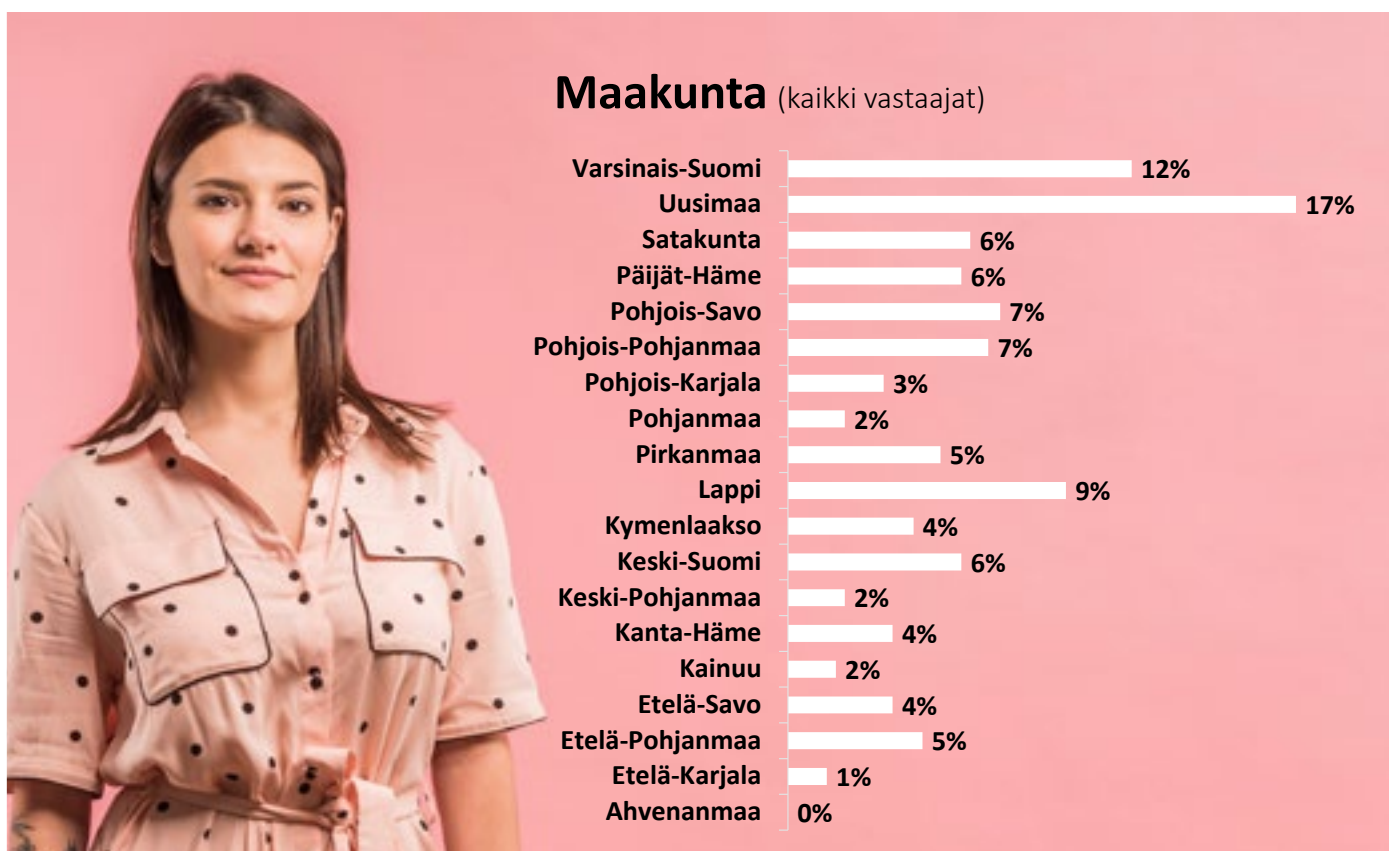
Kuvat: Freepik

Taitto: Carnivore Oy

Kysyimme viime keväänä nuorisotyöntekijöiltä minkälaista ehkäisevää päihdetyötä he tekevät ja minkälaisia haasteita ja onnistumisia he ovat työssään kohdanneet. Nuorisoalan Osaamiskeskustoiminnan ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamaan kyselyyn vastasi 321 nuorisotyöntekijää. Kysely oli avoinna 1.5.-16.5.2021 välisen ajan. Kyselyn tulokset ovat suuntaa-antavia.

Kyselyyn vastanneista suurin osa (37 %) työskenteli nuorisotilalla. Myös etsivää nuorisotyötä tehneitä vastasi kyselyymme (18 %). Hallinnollisissa tai kehittämistehtävissä toimivia oli kyselyyn vastanneista 14 prosenttia. Nuorten työpajoilla työskenteleviä vastaajista oli 12 prosenttia, koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tekeviä kahdeksan prosenttia ja jalkautuvassa työssä toimivia kolme prosenttia vastaajista. Muita (ml. esimerkiksi seurakunnan nuorisotyön) kyselyyn vastanneita oli yhdeksän prosenttia.

Kyselyyn vastattiin ympäri Suomen: Ahvenanmaata lukuun ottamatta vastauksia saatiin kaikista maakunnista. Eniten vastauksia saatiin Uudeltamaalta (17 % vastauksista). Toiseksi eniten kyselyyn vastattiin Varsinais-Suomesta (12 %) ja kolmanneksi aktiivisimmin vastasivat Lapissa työskentelevät (9 % vastaajista). (Ks. kuvio alla)

Yksilötyötä ja ryhmätoimintaa

Olimme jaotelleet nuorisotyössä tehtävää ehkäisevää päihdetyötä sen mukaan, kohdataanko nuori siinä yksilönä vaiko ryhmissä. Oletuksena oli, että tämä vaikuttaa myös käytettäviin ehkäisevän päihdetyön menetelmiin, mutta kiinnostavaa oli myös nähdä missä määrin nuorisotyössä tehtiin myös yksilötyötä.

Ryhmien kanssa ehkäisevää päihdetyötä vastaajista oli tehnyt 74 prosenttia. Ryhmien kanssa tehtävä ehkäisevä päihdetyö oli ollut useimmiten avointa keskustelua (90 %) tai päihdetietouden jakamista (83 %). Puolet (50 %) oli toteuttanut jotakin toiminnallista tai kokemuksellista. Ryhmätoiminnan tukemista ehkäisevän päihdetyön menetelmänä oli toteuttanut 39 prosenttia ryhmille suunnattua ehkäisevää päihdetyötä tehneistä.

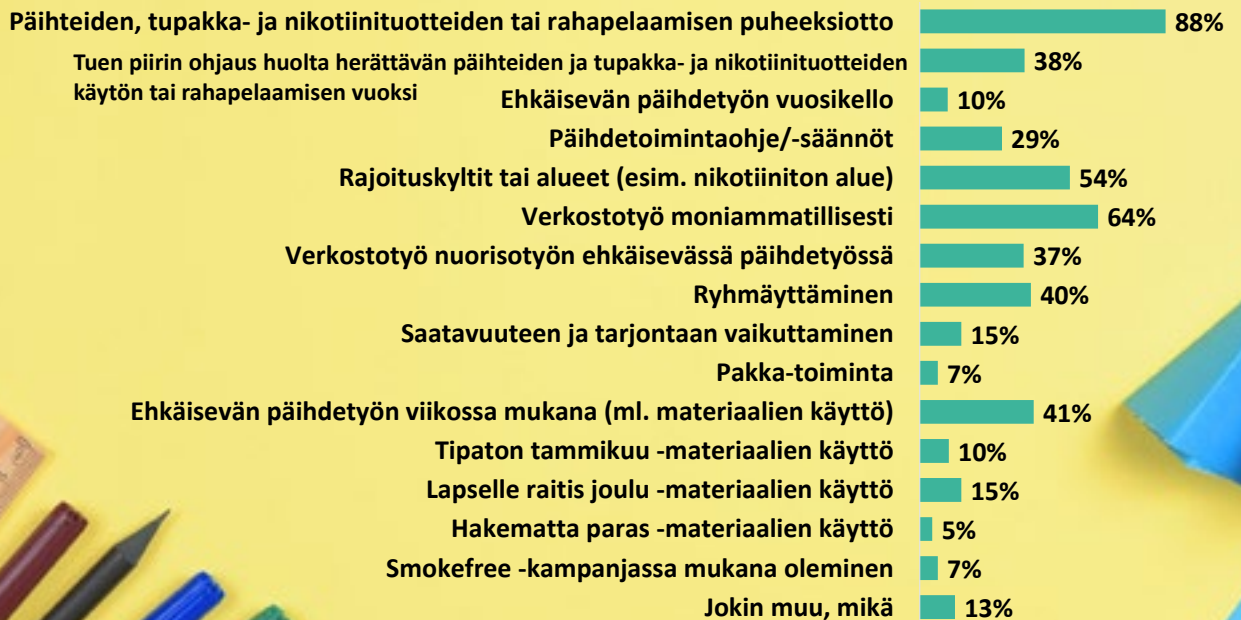
Yksilötyönä ehkäisevää päihdetyötä oli vastaajista toteuttanut 69 prosenttia. Useimmiten (97 %) tämä oli päihteiden käytön puheeksi ottoa tai kohtaavia keskusteluja (84 %) sekä tukea ja motivointia päihteiden käytön lopettamiseen ja vähentämiseen (76 %). Päihteiden tai pelaamisen määrän arviointia oli vastaajista tehnyt 65 prosenttia ja ohjausta tuen piiriin 63 prosenttia sekä päihteiden välittämisen tai myynnin puheeksi ottoa 64 prosenttia yksilötyötä tehneistä. Päihteiden käytön tuen tarpeita oli tunnistanut työssään yli puolet (54 %) vastanneista.

Ehkäisevän päihdetyön menetelmät

Kysyttäessä nuorisotyöntekijöiden käyttämistä ehkäisevän päihdetyön menetelmistä, useimmiten käytetty menetelmä oli ”päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden sekä rahapelaamisen puheeksi otto” (88 % vastaajista). Seuraavaksi eniten hyödynnettiin moniammatillista verkostotyötä (64 %). Rajoitus- kylttejä (esim. nikotiiniton alue) oli käyttänyt yli puolet (54 %) vastaajista. Saatavuuteen ja tarjontaan vaikuttamista oli toteuttanut 15 prosenttia ja Pakka-toimintaa viisi prosenttia vastaajista.

Ryhmäyttämisen, tuen piiriin ohjaamisen ja nuorisotyön ehkäisevän päihdetyön verkostotoimintaa oli tehnyt noin 40 prosenttia vastaajista. Päihdetoimintaohjeita tai -sääntöjä oli hyödyntänyt 30 prosenttia vastaajista ja ehkäisevän päihdetyön vuosikelloa työnsä tukena käyttänyt joka kymmenes vastaajista. Eri-laisissa kampanjoissa mukana olo näkyy myös nuorisotyössä. Ehkäisevän päihdetyön viikossa oli jollakin tavoin mukana suuri osa (41 %) vastaajista. Lapselle raitis joulu -materiaaleja oli käyttänyt 15 prosenttia vastaajista, Tipaton tammikuu -kampanjan materiaaleja oli käyttänyt 11 prosenttia vastaajista, ja Smokefree -kampanjassa oli ollut mukana seitsemän prosenttia vastaajista. (Ks. kuvio seuraavalla sivulla.)

Mitä seuraavista ehkäisevän päihdetyön menetelmistä olet hyödyntänyt tai toteuttanut omassa työssäsi?

Päihdeaineiden ja pelaamisen näkyminen omassa työssä

Olimme myös kiinnostuneita käytännössä siitä, minkä verran eri päihde- ja riippuvuusteemat näkyvät nuorisotyöntekijöiden tekemässä työssä. Yleisimmin vastausten perusteella nuorisotyön arjessa näkyi tupakka, jonka jälkeen nuuska ja alkoholi. Muut nikotiinituotteet (esim. sähkösavuke) näkyivät melko vähän tai erittäin vähän nuorisotyöntekijöiden arjessa. Vastaajista alle kymmenesosa (9 %) kertoi, että muut nikotiinituotteet eivät näy lainkaan nuorisotyön arjessa. Muiden nikotiinituotteiden kohdalla oli myös eniten ”ei osaa sanoa” -vastauksia (3 %). Vastaajista reilu kolmasosa (35 %) kertoi kannabiksen näkyvän ”melko paljon” työssään. Reilu kuudesosa (17 %) koki näin muiden huumeiden kohdalla. Muiden huumeiden näkyminen työssä herätti myös epä tietoisuutta – kahdeksan prosenttia vastaajista ei osannut sanoa näkyvätkö muut huumeet omassa työssä. Lähes yhtä yleisesti epä tietoisuutta vastaajilla herätti lääkkeiden väärinkäyttö, sillä yhdeksän prosenttia vastaajista ei osannut sanoa näkyvätkö nämä omassa työssä.

Rahapelaaminen näkyy vastausten perusteella nuorisotyössä yleisimmin melko vähän (35 %) tai erittäin vähän (26 %). Kahdeksan prosenttia vastaajista ei osannut sanoa näkykö rahapelaaminen omassa työssä. Rahapelaamisen haitoista kannattaa nuorille puhua, vaikka rahapelaamista ei käytännön työssä näkisikään.

Vastaajista 68 prosenttia kertoi digipelaamisen näkyvän työssään. Tämä teema poikkeaa edellisistä, sillä digipelaamista käytetään työvälineenä nuorisotyössä ja peliyhteisöjen vaikutus sosiaalisena verkostona ja pelitaitojen näkyminen yksilön vahvuutena tunnustetaan digipelaamisen myönteisinä puolina hyvin nuorisotyössä.

Teemat ehkäisevässä päihdetyössä

Kysyimme nuorisotyöntekijöiltä mitä teemoja edellä mainittujen lisäksi he ovat käsitelleet ehkäisevässä päihdetyössä. ”Kaverista huolehtiminen” oli useimmiten käsitelty teema (81 %). Myös sosiaalisia suhteita ja vuorovaikutustaitoja oli käsitelty usein (69 %). Useimmat olivat käsitelleet myös energiajuomia (81 %) ja terveysvaikutuksia (80 %). Myös päihteisiin liittyviä uskomuksia ja asenteita oli käsitelty suuri osa vastaajista (66 %). (Ks. kuvio alla.)

Mitä muita teemoja olet käsitellyt ehkäisevässä päihdetyössä?

Tiedonlähteet ehkäisevässä päihdetyössä

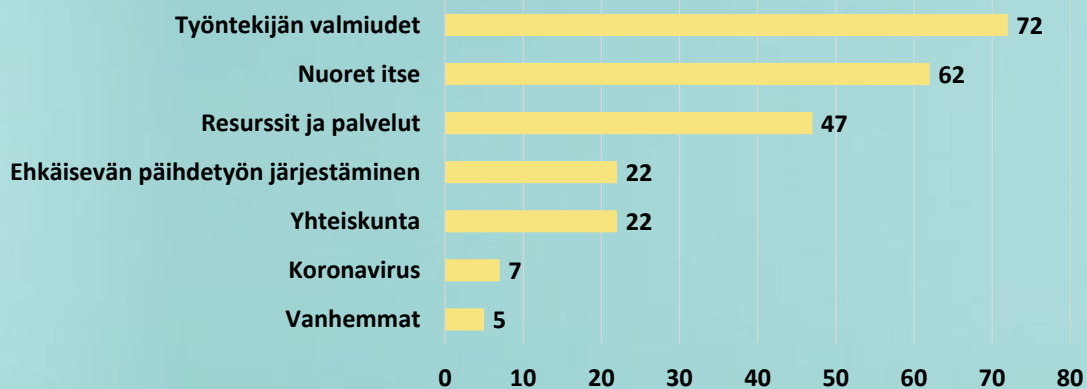
Tiedusteltaessa nuorisotyöntekijöiden ehkäisevän päihdetyön tukena käyttämiä tietolähteitä merkittävimmiä tietolähteiksi nousivat nuorilta saatu tieto (81 %) ja työn kautta saatu kokemustieto (80 %). Kouluterveyskyselyn tulokset oli selkeästi käytetyin tutkitun tiedon lähde nuorisotyössä (63 %). Eurooppalaista nuorten koululaistutkimus ESPADia käyttivät vain harvat (4 %), Sotkanetiä hiukan useampi (14 %) ja Nuorisotilastot.fi -tietoja yli kolmasosa nuorisotyöntekijöistä (39 %). Päihdelinkkiä käytti työssään 54 prosenttia ja THL:n sivustoja 54 prosenttia vastaajista. Sosiaalista mediaa tiedonlähteenä käytti 57 prosenttia kyselyyn vastanneista nuorisotyöntekijöistä. Valtakunnalliset kyselyt saavat kritiikkiä siitä, että tulokset ilmestyvät liian harvoin tai myöhään tai, että ne eivät tuo riittävästi esiin hiljaisia signaaleja tai niiden nuorten tilannetta, joita nuorisotyöntekijät kohtaavat työssään. Esimerkiksi Kouluterveyskyselyssä kartoitetaan koko ikäluokan päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä sekä rahapelaamista 8.–9. luokkien sekä lukiolaisten ja perusasteen ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden osalta. Nuorisotyössä kohdatut nuoret eivät pääsääntöisesti edusta koko ikäluokkaa, vaan nuorisotyössä kohdataan valikoitunut joukko nuoria. Erityisesti etsivän työn ja työpajatyön arki ei saa tukea valtakunnallisista kyselyistä.

Haasteet ehkäisevässä päihdetyössä

Haasteita ja onnistumisia kartoitettiin avovastauksilla. Kaikkiaan haasteita mainittiin yhteensä 196, jotka teemoiteltiin. Keskeisimmiksi haasteiksi nuorisotyöntekijät kokivat omat valmiutensa tehdä työtä (72 mainintaa). Tällaisia olivat esimerkiksi huono ja riittämätön materiaali, yksipuoliset ja ”huonot” menetelmät, ristiriitainen viestintä, nuorten tavoittamattomuus, työntekijöiden asenteet ja tiedot, huono ajoittaminen. Toiseksi yleisimmin mainittiin haasteena nuoret itse (62 mainintaa). Nuoriin liittyviksi haasteiksi nimettiin nuorten päihdemyönteinen asenne, huono motivaatio, mielenterveys, nuoren tai nuoren lähipiirin päihteiden käyttö tai ongelmapelaaminen. Haasteita koettiin myös resursseissa ja palveluissa (47 mainintaa). Näitä olivat palveluiden saatavuus ja saavutettavuus, ajalliset ja taloudelliset resurssit sekä varhaiseen tunnistamiseen liittyvät haasteet. Ehkäisevän päihdetyön järjestämiseen liittyviä työn haasteita mainittiin 22 kertaa. Näitä olivat esimerkiksi toiminnan hajanaisuus sekä epäselvyys, joka liittyi ehkäisevän ja korjaavan työn rajapintoihin ja ehkäisevän päihdetyön heikko asema. Työn yhteiskunnallisia haasteita mainittiin vastaavasti 22 kertaa, jolloin todettiin haasteiden liittyvän yhteiskunnan lisääntyneeseen päihdemyönteisyyteen, lainsäädäntöön tai sosiaaliseen mediaan. Koronan nähtiin myös tuoneen nuorisotyön ehkäisevään päihdetyöhön omat haasteensa (7 mainintaa). Erityisesti suljettujen tilojen ja rajoitetun toiminnan vaikutuksista sekä vähäisten kohtaamisen aiheuttamista seurauksista oltiin huolissaan. Myös tilanteen jättämät ”jäljet” nuoriin huolettivat muutamia. Koronan vaikutuksia ehkäisevän päihdetyön haasteiksi nimesi kokonaisuudessaan kuitenkin vain alle neljässä prosentissa mainintoja. Muutama nuorisotyöntekijä oli huolissaan myös nuorten vanhemmista (5 mainintaa) erityisesti heikon tavoitettavuuden ja valvonnan puutteen osalta. (Ks. kuvio seuraavalla sivulla.)

Keskeisimmät haasteet nuorisoalan ehkäisevässä päihdetyössä

Teemat, joihin liittyen haasteita (lkm) (n=196)

Onnistumiset ehkäisevässä päihdetyössä

Onnistumisia tunnistettiin vastauksista kaikkiaan 201 mainintaa, jotka jälleen teemoiteltiin laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Tärkeimmiksi onnistumisiksi nuorisotyöntekijät kokivat tekemässään ehkäisevässä päihdetyössä nuorten kohtaamisen (111 mainintaa). Nämä nuorisotyöntekijät kokivat, että he olivat onnistuneet luottamuksen syntymisessä, avoimessa keskustelussa ja onnistunut ohjaamaan nuorta palveluihin. Toiseksi suurimmaksi onnistumiseksi nousi kyselyssä päihteiden käyttöön ja pelaamisen vähenemiseen liittyvät asiat (53 mainintaa). Tällaisia olivat muutokset nuorten asenteissa ja vaihtoehdoisen päihdeettömän toiminnan tarjoaminen. Toiminta koettiin onnistumiseksi jo itsessään (30 mainintaa). Eli se, että oli onnistuttu tuottamaan ehkäisevän päihdetyön tapahtumia, kampanjoita, jalkautumisia ja osallistamaan nuoria.

Ehkäisevän päihdetyön järjestäminen näkyi myös onnistumisen kokemuksissa (22 mainintaa). Onnistumisia koettiin esimerkiksi siinä, että ehkäisevän päihdetyön asema oli virallistettu omassa kunnassa, luotu ehkäisevän päihdetyön ryhmä tai verkostoiduttu. Yhteistyö omalla alueella koettiin myös onnistumisena.

Työntekijöiden osaamisen kehittämiseen liittyviä onnistumisia (21 mainintaa) koettiin, kun oli päästy osallistumaan koulutuksiin ja pystytty viestimään muille työntekijöille ehkäisevästä päihdetyöstä tai laatimaan ohjeistuksia teemaan liittyen.

Muutama vastaaja (3) nimesi myös ”resurssit” onnistumiseksi, mutta näissä ei yksilöity tarkemmin sitä minkälaisia resursseja tässä taustalla oli. Myös vanhempien kohtaaminen mainittiin onnistumiseksi ehkäisevän päihdetyön saralla. Nämä olivat olleet tuen tarjoamiseen liittyviä onnistumisen kokemuksia (2 vastaajaa). (Ks. tarkemmin kuvio alla.)

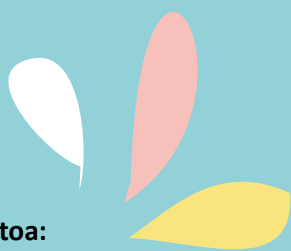
Tuen tarve ehkäisevässä päihdetyössä

Tuen tarvetta nuorisotyöntekijät kokivat erityisesti materiaalin ja työvälineiden osalta. Yksilötyöhön materiaalia ja työvälineitä koki tarvitsevansa 74 prosenttia vastaajista ja lähes yhtä suuri osuus (73 %) ryhmien kanssa työskentelyyn. Alueellista verkostoitumista ehkäisevää päihdetyötä tekevien kanssa kaipasi 48 prosenttia ja koulutusta yhtä suuri osa (48 %) vastaajista. Yhteis-/vertaiskehittämistä ehkäisevää päihdetyötä tekevien nuorisotyöntekijöiden kanssa toivoi 39 prosenttia vastaajista. Valtakunnallista ehkäisevän päihdetyön verkostotoimintaa kaipasi 24 prosenttia.

Yhteenveto / Lopuksi

Kaiken kaikkiaan nuorisotyöntekijät tekevät monipuolista ehkäisevää päihdetyötä niin yksilöiden kuin ryhmienkin kanssa. Tärkeimmäksi onnistumiseksi ehkäisevässä päihdetyössä nousi nuorten kohtaamiseen liittyvät asiat. Tämä onkin ehkäisevän päihdetyön perusta, jolle kaikki toiminta rakentuu. Ilman luottamuksellista suhdetta nuoriin ja avointa keskustelukulttuuria, ei voi toteuttaa pitkäkestoisesti vaikuttavaa ehkäisevää päihdetyötä nuorisotyössä. Nuorisotyöntekijät olivat myös mielissään siitä, että ehkäisevä päihdetyö on saanut rakenteita eri kunnissa ja että yhteistyö alueellisesti on ollut onnistunutta. Tuen tarvetta nuorisotyöntekijät kokivat erityisesti työmenetelmien ja materiaalin osalta. Vaikka tietoutta ja innostusta teemaan liittyen on, ei välttämättä ole saatavilla omalle kohderyhmälle helposti sovellettavia erilaisia työvälineitä. Haasteeksi nimettiin myös nuorten oma positiivinen suhtautuminen päihteisiin ja nuoren oma tai lähipiiriin päihteidenkäyttö tai ongelmapelaaminen. Näihin haasteisiin EHYT ry:n Nuorisoalan Osaamiskeskustoiminta pyrkii vastaamaan niin tarjoamallaan koulutuksilla kuin kehitettävillä materiaaleilla ja työvälineillä. Yhteistyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa myös pyritään edelleen konkretisoimaan ehkäisevää päihdetyötä nuorisotyössä, jotta työn tekeminen olisi nuorisotyöntekijöille itselleen motivoivaa, selkeää ja palkitsevaa sekä muille toimijoille konkreettisempaa. Näin myös vaikutetaan välillisesti nuorten kokemuksiin päihdehaittoihin ja -asenteisiin.

Kysely oli avoinna 1.5.-16.5.2021 välisen ajan ja siihen vastasi 321 nuorisotyöntekijää. Kyselyn toteutti Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n Osaamiskeskustoiminta ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos yhdessä. Kysely tukee Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmaa, joka julkaistiin keväällä 2021 osana Päihde- ja riippuvuusstrategiaa (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163002/STM_2021_17.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Lisätietoa:

Marika Vartiainen

Projektipäällikkö, Ehkäisevän päihdetyön asiantuntija

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry, Nuorisolan Osaamiskeskustoiminta

marika.vartiainen@ehyt.fi

0504659894

ehyt.fi/osaamiskeskustoiminta

Instagram: [osaamiskeskus.ehyt.fi](https://www.instagram.com/osaamiskeskus.ehyt.fi)